Sisekaitseakadeemia

Päästekolledž

Armo Adler

RK 060

DEMINEERIMISALASE TEAVITUSTÖÖ ANALÜÜS JA PERSPEKTIIVID LÄÄNE-EESTI REGIOONI NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja:

Janek Sõnum

Kaasjuhendaja:

Ave Oad, MA

Tallinn 2010

ANNOTATSIOON

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: Päästekolledž	Kuu ja aasta: Aprill 2010
Töö pealkiri: Demineerimisalase teavitustöö analüüs ja perspektiivid Lääne-Eesti regiooni näitel	
Töö autor: Armo Adler	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
Lühikokkuvõte: Töö koosneb 51 leheküljest, sisaldab 5 joonist, 3 tabelit ja 3 lisa. Töö on kirjutatud eesti keeles ning võõrkeelne kokkuvõte inglise keeles. Lõputöö kirjutamisel viidati 21 allikale. Lõputöö tulemusena selgub, et kuigi demineerimisalane teavitustöö ei ole prioriteet siis vajadus sellega tegeleda on selgelt olemas. Seda kinnitab ka uurimistööst saadud tulemus ning vastav analüüs. Demineerimiskeskuse personali puudus aga ei võimalda olemasolevate tööülesannete kõrvalt tegeleda ühtselt vajalikus mahus ka vastava teavitustööga ning kogu tegevuse korraldus jääb regionaalselt kaootiliseks ning puudulikuks. Lõputöös seatud eesmärgi põhjal selgitatakse töös teavitustöö vajadust ning läbi erinevate osapoolte pakub autor välja ka lahendusi teavitustöö organiseeritumaks ning süsteemsemaks muutmisel.	
Võtmesõnad: demineerimine; teavitustöö; ennetustöö; plahvatusoht; ohutus;	
Võõrkeelsed võtmesõnad: demining; prevention; explosive; danger; safety;	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud Kolledži direktor: Margus Möldri	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja: Janek Sõnum	Allkiri:

SISUKORD

ANNOTATSIOON 2
SISUKORD 3
MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU 4

SISSEJUHATUS..... 6
1. DEMINEERIMISALANE TEAVITUSTÖÖ JA SELLE TEOSTAMINE 8
1.1 Demineerimiskeskuse struktuur ja iseloomustus..... 8

1.2 Statistika 11

1.3 Demineerimisalane teavitustöö aastal 2009 13

1.3.1 Teavitustöö kava 15

1.3.2 Sihtgrupid 18

1.4 Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava..... 20

1.5 Koostöö teiste operatiivstruktuuridega 22

2. UURINGU METODOLOOGIA, VALIM JA TULEMUSED 23
2.1 Uuringu metoodika 23

2.2 Valim..... 24

2.3 Küsitluse tulemused..... 25

3. DEMINEERIMISALASE TEAVITUSTÖÖ PERSPEKTIIVID..... 30
3.1 Kodanikuühenduste kaasamine 30

3.2 Demineerimiskeskuse teavitusalane töökorraldus..... 31

3.3 Demineerimisalase teavitustöö potentsiaalsed läbiviijad..... 31

3.3.1 Mittetulundusühingud 32

3.3.2 Päästekeskuse ennetustöö büroo 32

3.3.3 Demineerimiskeskuse palgatavad teavitustöö instruktorid 34

3.3.4 Võimalike teavitustöö teostajate plussid ja miinused 34

4. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD..... 35
KOKKUVÕTE..... 37
SUMMARY 38
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU..... 39

TABELITE JA JOONISTE LOETELU 41
LISA 1. Küsimustik 10 klassidele..... 42
LISA 2. Küsimustik demineerijatele..... 45
LISA 3. Intervjuu ennetustöö büroo juhatajaga..... 49

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

ABK – aatom, bioloogia, keemia

DEK - demineerimiskeskus

DEMIS - demineerimistöö andmestik (Laaniste, Ojala 2010:21)

KarS – Karistusseadustik 06.06.2001

KEAT – Päästeameti ennetustöö projekt „Kaitse end ja aita teist“

LMS – Lõhkematerjaliseadus 24.03.2004

Demineerimistööd – plahvatusohtlike esemete otsimine varem koostatud kava alusel, plahvatusohtlike esemete hävitamine, pommiähvarduste ja pommikahtluste kontroll, pommitehniline kontroll ning plahvatusjärgne tegevus sündmuskohal (Päästeseadus § 3 lg 2).

Lõhkeaine – lõhkeaine on keemiline ühend või ainete mehaaniline segu, mis võib füüsikalise mõjutuse, keemilise reaktsiooni või teise aine detonatsiooni toimel plahvatada õhuhapnikuta (LMS § 3 lg 2).

Lõhkekeha – tööstuslikult toodetud kestas lahingumoon (Demineerimiskeskuse õppematerjal).

Lõhkeseadeldis – lõhkematerjal ja/või pürotehniline aine koos käepärastest vahenditest valmistatud lõhkemehhanismiga (Päästeameti poolt demineerimistöödeks kasutatava lõhkematerjali soetamise, hoidmise, veo, kasutamise ja arvestuse kord § 11 lg 14).

Lõhkeseadeldis – lõhkeainet ning plahvatust esile kutsuvat mehhanismi sisaldav seadeldis (KarS § 413).

Lääne-Eesti regioon – piirkond, mis koosneb Lääne-Eesti maakondadest: Pärnumaast, Läänemaast, Raplamaast, Järvamaast, Saaremaast ja Hiiumaast.

MTÜ - Mittetulundusühing on isikute vabatahtlik ühendus, mille eesmärgiks või põhitegevuseks ei või olla majandustegevuse kaudu tulu saamine (Mittetulundusühingute seadus § 1 lg 1).

Pommiähvardus – ähvardusena käsitletav teade pommist või selle lõhkamisest, kui on alust arvata, et tegemist võib olla lõhkeseadeldisega (Päästeameti poolt demineerimistöödeks kasutatava lõhkematerjali soetamise, hoidmise, veo, kasutamise ja arvestuse kord § 11 lg 15).

Pürotehniline aine - on aine või ainete segu, mis on mõeldud tekitama mitteplahvatusliku iseeneslikult kulgeva eksotermilise reaktsiooni tulemusel soojust, valgust, heli, gaasi või suitsu või nende nähtuste kombinatsiooni (LMS § 3 lg 5).

Suitsuta püssirohi – lõhkeaine, mida kasutatakse paiskelaengutes, on oma plahvatusomadustelt sarnane brisantlõhkeainetega (Päästeameti poolt demineerimistöödeks kasutatava lõhkematerjali soetamise, hoidmise, veo, kasutamise ja arvestuse kord § 11 lg 10).

SISSEJUHATUS

Praegusel keerulisel ja reformide rohkel ajastul on oluline, et kõikide riigiasutuste ja struktuuride töö sujuks ja toimiks ladusalt. Tähelepanu tuleb sealjuures pöörata nii ressursside otstarbekale kasutamisele kui ka sellele, et kõik asutustele antud ülesanded saaksid täidetud. Seetõttu tuleks pigem mõelda, planeerida ja organiseerida, kui pärast tegeleda tagajärgede likvideerimisega.

Antud teema on aktuaalne kuna jätkuvalt toimub Eestis igal aastal inimohvritega lõppevaid plahvatusi. Lisaks lõhkematerjali plahvatustele vajab koondatud tähelepanu plahvatused ja õnnetused mis tehakse peamiselt noorukite poolt isevalmistatud pürotehnika- ja kodukeemiast kokkusegatud ainete baasil. Eriti muret tekitav on, et kui siiani tegid demineerijad teavitustööd elanikkonna hulgas peamiselt entusiasmist ja oma vabast ajast, siis praeguses raskes majanduslikus olukorras muutub see üha keerukamaks. Kasvav töökoormus ja vähendatud töötasu ei motiveeri lisakohustusi võtma.

Nagu näitab ilmekalt Lääne-Eesti pommigrupi kogemus, on demineerimisalasel teavitustööl kanda oluline roll. Peale vastava teavitustöö läbiviimist Saaremaa koolides, hakkas Saaremaal kasvama koolilaste poolt tehtud lahingumoona väljakutsete arv.

Igasuguse lõhkematerjali kõrvaldamine käibelt on potentsiaalse õnnetuse ärahoidmine. See on võimalus hoida ära võimalik vigastus või kellegi hukkumine. Sel eesmärgil on juba kolm aastat (2008, 2009, 2010) korraldatud Demineerimiskeskuse, Kaitsepolitsei ja Prokuratuuri koostöös kahenädalast kampaaniat "Teata lõhkematerjalist". Selle kampaania ajal saavad inimesed karistust kartmata teatada nende käes või neile teada olevast lõhkematerjalist hädaabinumbril 112.

Päästeameti demineerimiskeskuses on teavitustööga tegeletud peamiselt ametnike initsiatiivil. Samas puudub analüüs ning kava, kellele ja millises mahus oleks optimaalne teavitustöö suunata. Samuti on reguleerimata, kes peaks teavitustööga tegelema, et see oleks süsteemne ja eesmärgipärane.

Käesoleva lõputöö eesmärk on põhjendada demineerimisalase teavitustöö vajadus. Analüüsida olemasolevaid võimalusi ja tehtud teavitustööd ning pakkuda läbi erinevate osapoolte nägemuse välja lahendusi tegevuse efektiivseks planeerimiseks ja korraldamiseks edaspidi.

Töö põhiosad on järgmised: praeguse süsteemi tutvustus, demineerimisalase teavitustöö vajadus, tehtud teavitustöö analüüs, uurimistöö, tegevuste planeerimine ning edaspidine korraldamine.

Probleemi olemust selles valdkonnas kinnitab fakt demineerimiskeskuse statistikast, et iga 2,5 koolipäeva järgi toimub mõnes haridusasutuses demineerimisalane intsident (DEMIS). Teiseks suuremaks probleemiks on interneti teel levitatavad videolõigud, kus kõikvõimalikke ohte eirates korraldatakse kõigile kättesaadavatest vahenditest plahvatusi. Internetis levivad need videod väga kiiresti ning sageli püüavad peamiselt noorukid saadud teadmisi ka praktiliselt järgi proovida, andmata enestele aru selle tegevusega kaasnevatest ohtudest. Paraku kaasnevad sellise tegevusega ka vigastatused ning võimalik, et ka hukkunud. Sellest, kui mõjutatavad on lapsed eakaaslaste poolt, saab hea ülevaate Freudi teooriatest (Butterworth, Harris 2002:320).

1. DEMINEERIMISALANE TEAVITUSTÖÖ JA SELLE TEOSTAMINE

Selles peatükis antakse ülevaade Demineerimiskeskuse ülesannetest ja kohustustest. Tuuakse välja regionaalsete pommigruppide tööpiirkonnad ja õigusaktid millest juhindutakse demineerimistööde teostamisel, samuti tuuakse välja demineerimisalaste väljakutsete statistika aastatel 1992-2009.

Analüüsitakse demineerimisalase teavitustöö olukorda 2009 aasta seisuga, selle korraldamist ja läbiviimist.

Tutvustatakse Lääne-Eesti pommigrupis kasutatavat „Demineerimisalase teavitustöö esitlust kuuendale klassile“.

Pakutakse välja potentsiaalsed demineerimisalast teavitustööd vajavad sihtgrupid.
Tuuakse välja „Põhikooli- ja gümnaasiumite riiklikus õppekavas“ olevad demineerimisega seonduvad punktid.

Antakse ülevaade operatiivstruktuuride koostöö- ning teadlikuse tõstmise vajadusest demineerimisvaldkonnas.

1.1 Demineerimiskeskuse struktuur ja iseloomustus

Demineerimiskeskuse põhiülesanded on:

- demineerimistööde tegemine;
- päästetööde tegemine ja elanikkonna kaitse korraldamises osalemine keemia-, kiirgus- ja bioloogilise ainega seotud ründe või ohu korral;
- demineerimiskeskuse tegevuseks vajalike materjalide, vahendite ja tehnika hankimine, käitlemine ja haldamine;

- demineerijate koolitamine ja treenimine, demineerimisalase info kogumine, analüüsimine ja vahetamine ning vastava andmebaasi haldamine. (Päästeameti põhimäärus, vastu võetud siseministri määrusega 11.04.2006)

Demineerimiskeskus on sisejulgeolekut tagav Päästeameti struktuuriüksus, mis täidab temale Päästeameti põhimäärusega ettenähtud ülesandeid tegevusvaldkonna ja pädevuse piires (Demineerimiskeskuse põhimäärus, vastu võetud Päästeameti peadirektori käskkirjaga 16.01.2008) (edaspidi: Demineerimiskeskuse põhimäärus).

Demineerimiskeskus juhindub oma tegevuses seadustest, Eesti Vabariigi õigusaktidest, Päästeameti ja Demineerimiskeskuse põhimäärusest, Päästeameti peadirektori käskkirjadest, sisekorraeeskirjast ja asjaajamiskorrast ning muudest õigusaktidest (Demineerimiskeskuse põhimäärus).

Demineerimiskeskuse teenistujate tegevuse eesmärk, teenistusülesanded, õigused ja vastutus ning vajalik kvalifikatsioon ametikohal töötamiseks on määratud ametijuhendiga. (Demineerimiskeskuse põhimäärus).

Demineerimiskeskus on kunagise eridemineerimistalituse järeltulija.
Demineerimiskeskus koosneb järgmistest üksustest:

- erikeemia talitus
- arendus- ja tehnikatalitus
- Põhja-Eesti pommigrupp
- Ida-Eesti pommigrupp
- Lõuna-Eesti pommigrupp
- Lääne-Eesti pommigrupp. (Demineerimiskeskuse põhimäärus)

Pommigruppide põhitööpiirkonnad on jaotatud järgmiselt:

- Põhja-Eesti pommigrupp: Tallinn ja Harjumaa
- Ida-Eesti pommigrupp: Ida-Virumaa ja Lääne-Virumaa
- Lõuna-Eesti pommigrupp: Tartumaa, Viljandimaa, Valgamaa, Põlvamaa, Jõgevamaa ja Võrumaa
- Lääne-Eesti pommigrupp: Läänemaa, Raplamaa, Pärnumaa, Järvamaa, Hiiumaa ja Saaremaa. (Demineerimiskeskuse põhimäärus)

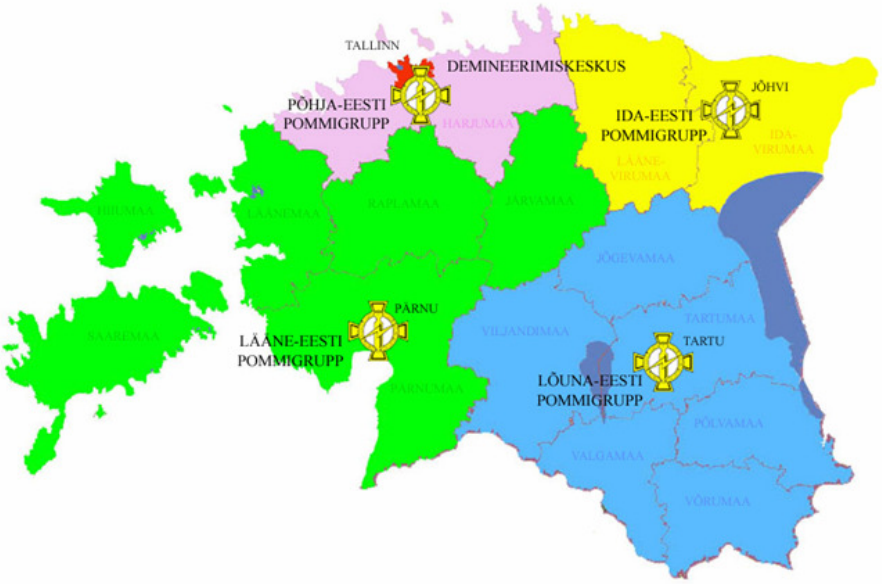

Joonis 1. Demineerimiskeskuse jaotumine regioonide kaupa. (Demineerimiskeskuse õppematerjal)

Demineerimiskeskuse peamisteks ülesanneteks on tegelemine lõhkeseadeldiste, lõhkekehade, pommikahtluste, pommiähvarduste ja plahvatusjärgse tööga, samuti pommitehnilise kontrolli teostamine koostöös politseiga (Demineerimiskeskuse põhimäärus).

Regionaalsete pommigruppide peamiste tööülesannete hulka kuuluvad järgmised tegevused:

- demineerimistööde teostamine
- operatiivvalmiduse tagamine
- regulaarsete treeningute läbiviimine
- pommikoerte treenimine ja kasutamine
- ABK seire demineerimistöödel
- ABK ründetöö toetamine
- veealuste demineerimistööde teostamine
- demineerimisalase aruandluse täitmine. (Demineerimiskeskuse põhimäärus)

1.2 Statistika

Demineerimiskeskuse demineerimistöö andmestikus DEMIS on ajavahemikul 01.01.1992 - 31.12.2009 Eestis toimunud demineerimisalased sündmused esitatud tabelis 1. Kollasega on tähistatud õnnetustes vigastada saanud inimeste arv, punasega hukkunud inimeste arv.

Tabel 1. Koondaruanne ajavahemikul 01.01.1992 - 31.12.2009 (DEMIS)

	Lõuna	Ida	Põhja	Lääne	Keskus	Kokku
Väljakutseid kokku	**4011**	**3150**	**9344**	**3471**	**53**	**20029**
- nendest tühistatud väljakutsed	57	78	743	29	2	909
- nendest kompleksväljakutsed	14	15	8	15	11	63
- nendest õhtused (20.00-08.00)	487	512	2316	356	12	3683
Hukkus	1	23	35	4	0	63
Vigastatud	39	45	158	20	0	262
Pommiähvardus	245	210	1831+5	158	0	2449
Pommikahtlus	187	146	2434+4	77+3	1	2852
Lõhkeseadeldis	18+20	28+7	87+49	3	0	212
Lõhkematerjali plahvatus	66+1	97	347+8	36	0	555
Muu plahvatus	1	7	10	0	0	18
Pommitehniline kontroll	121	65	929	113	3	1231
Lahingumoon	2796	2204	2222	2484	0	9706
ABK	8	1	3	1	49	62
Muu	569	392	1481	599	0	3041
Pommiähvardus koolis	29	107	856	74	0	1066
Pommitehniline kontroll päevades	146	102	985	512	1	1746

Eraldi on põhjust välja tuua andmed demineerimisalastest intsidentidest haridus- ja teadusasutustes aastatel 1992 - 2009:

- demineerimisalaseid intsidente haridus- ja teadusasutustes kokku – 1165,
  see teeb ühe intsidendi iga 2,5 koolipäeva järel.
- nendest pommiähvardusi koolides – 1066,
  see teeb ühe pommiähvarduse iga 2,7 koolipäeva järel.
- plahvatusi – 9
- lahingumoonaga seotud intsidente – 26

- ABK intsidente – 13
- pürotehnikaga seotud ja muid intsidente – 51 (DEMIS)

Saadud arvud on esitatud demineerimiskeskuses registreeritud intsidentide põhjal, ehk sündmuste puhul, millest koolid on teatanud politseile või päästeteenistusele. Võib ainult oletada, kui palju on juhtunud registreerimata intsidente. Fakt, et iga 2,5 koolipäeva järel tehakse mõnele koolile pommiähvardus, võetakse kooli kaasa mõni lõhkekeha või toimub mõnes koolis plahvatus on autori arvates piisav põhjendus seadmaks kahtluse alla demineerimisalase teavitustöö tase ja piisavus Eestis.

Üha suuremaks probleemiks on saamas kodukeemiast ja muudest käepärastest vahenditest tehtavad plahvatused, samuti pürotehnikast põhjustatud plahvatused. Selliseid plahvatusi põhjustavad eelkõige koolinoored, kes saavad üldjuhul oma teadmised nende korraldamiseks internetist. Internet on kaasaegsete inimeste lahutamatu kaaslane ja abiline, paraku võimaldab see hankida ka ohtlikku informatsiooni. Kui näiteks Austraalias avastab nooruk mooduse, kuidas kahe kemikaali segamisel toimub plahvatus, ta jäädvustab selle ning laeb internetti üles, siis pole kuigi keeruline Eestis seda videot vaataval noorukil juba samal päeval, sama õpetuse järgi plahvatust korraldada. Ühe päevaga võib erinevate interneti portaalide vahendusel selline õpetus levida üle maailma. Aadressil: *www.youtube.com* võib erinevate otsingusõnade abil leida ridamisi videosid improviseeritud plahvatustest. Murettekitav selle fakti juures on see, et nende videote vaadatavus on väga suur ja seetõttu levivad teadmised selliste plahvatuste korraldamiseks ülikiiresti.

Ühe näitena võib tuua artikli, kus on välja toodud kokkuvõte aastatel 1993-2004 USA-s toimunud õnnetustest, mille põhjustasid isevalmistatud pürotehnilised tooted. Ajavahemikul 1993-2004 on toimunud USA-s üle 5700 juhtumi, kus on inimesed saanud vigastada isevalmistatud pürotehnika tõttu. Õnnetuste arv kasvab kordades peamiselt just USA iseseisvuspäeva paiku. (Injuries Associated...2004 välja otsitud 22.03.2010)

Ka Eestis on hakanud kodukeemial baseeruvate plahvatuste arv tõusvas joones liikuma. On selge, et interneti levikut pidurdada ei saa, küll aga oleks võimalik teavitustöö raames selliste ohtude eest hoiatada.

1.3 Demineerimisalane teavitustöö aastal 2009

2009 aasta seisuga on Eestis seadustega reguleerimata, kes peaks tegelema demineerimisalase teavitustööga. Demineerimiskeskuse põhimääruses on kirjas kaks punkti, mis puudutavad teavitustööd.

- Demineerimiskeskus esitab ettepanekuid päästeala ennetustöö efektiivsemaks korraldamiseks;
- Demineerimiskeskus moodustab töögruppe ja osaleb teiste ametkondade poolt moodustatud demineerimisala ennetustööga seotud töögruppide töös. (Demineerimiskeskuse põhimäärus)

Kuna teavitustöö eeldab selle läbiviijalt otseselt instruktorile kohaseid teadmisi, vastavaid isikuomadusi ning eelkõige lastega suhtlemise oskust siis ei saa tundide ja teavitustöö läbiviimise kohustust määrata kohustuslikus korras. Teavitustöö läbiviija peab olema motiveeritud. Vastasel juhul taandub kogu tegevus lihtsa „ärategemise" koondnimetuse alla ning kasutegur on sellise tegevuse juures minimaalne.

Kohustusele tegeleda demineerimisalase teavitustööga, viitab ka siseministeeriumi arengukava 2011-2014.

Pommiohuga seotud ennetustöö:
Aastal 2011 on demineerimiskeskuse poolt koostöös USA Kaitseministeeriumi programmiga MRE (Mine Risk Education) läbi viidud demineerimisalast ennetustööd koolides ja avalikel üritustel. Lahingumoonast tulenevast ohust on koolides teavitatud peamiselt 6. klasse. Päästeameti ennetustöötajatele on läbi viidud koolitused esmaste käitumisreeglite tutvustamiseks plahvatusohu korral. (Siseministeeriumi...2005)

Antud töö koostamise ajal tegeletakse demineerimisalase teavitustööga vabatahtlikkuse alusel ja sageli vabast ajast. Samuti puudub ühtne kava, mille järgi koolitada ja keda koolitada. Selle tõttu tehakse demineerimisalast teavitustööd erinevates Eesti regioonides väga erineval tasemel ning erinevas mahus. Kuna puudub motiveeritud meeskond siis Ida-Eesti pommigrupis praktiliselt teavitusalane tegevus puudub, samas kui Lääne-Eesti regioonis hinnatakse teavitustöö vajadust väga kõrgelt

ning sellega tegeletakse vähimagi võimaluse korral. Põhjused, miks Lääne-Eesti pommigrupp aktiivselt teavitustööga tegeleb on järgmised:

- Lääne-Eesti regiooni õppeasutustel on suur huvi demineerimisalase teavitustöö vastu
- Lääne-Eesti regiooni territooriumilt tuleb endiselt väga suures koguses välja sõjaaegset lahingumoona.
- Lääne-Eesti pommigrupp ja Lääne-Eesti Päästekeskus teevad ennetustöö valdkonnas tihedat koostööd.

Viimaste väljatoodud punktide põhjal võiks ju arvata, et siis Lääne-Eesti regioonis demineerimisalane teavitustöö toimib aga paraku päris nii see siiski ei ole. Probleem on selles, et pommigrupis on liikmeid täpselt niipalju, et oleks võimalik reageerida operatiivselt väljakutsetele. Valvemeeskonnal ei ole aega tegeleda teavitustööga, kuna aeg mis jääb väljakutsete teenindamisest üle, kulub varustuse hooldusele, praktilistele harjutustele, majandustöödele, enese täiendamisele ja õppevahendite ettevalmistamisele. Samuti ei sobi valvemeeskond teavitustöö tegemiseks sellepärast, et kui keset koolitust juhtub tulema väljakutse, siis sõidab valvemeeskond väljakutset teenindama ja koolitatavad jäävad loengust ilma. Järelikult peaks seda tööd tegema pommigrupi liige oma vabast ajast, aga arvestades viimase aastaga tehtud kärbetele palkades, ei ole inimesed enam motiveeritud vabast ajast täiendavate lisakohustustega tegelema.

Motivatsioon on üldisem asjaolude kogum, mis meid tegutsema paneb ja tegutsemas hoiab. Nende asjaolude sekka võib ühel ja samal ajal kuuluda mitmeid komponente ehk konkreetseid motiive. Motiiv on üks kindel asjaolu. (Luuk, Tulviste 2006:162)

Kuna Lääne-Eesti regiooni territoorium hõlmab ka suuremaid saari, siis on seal teavitustöö teostamine nii ajaliselt, kui ka materiaalselt väga kulukas ettevõtmine. Näiteks selleks, et viia läbi ühe tunni pikkune koolitus Kärdlas, kulub selleks koolitajal tegelikult vähemalt kaheksa tundi ja ta peab läbima autoga umbes 300 kilomeetrit. Autor arvab, et selliseid ametnikke ei ole palju, kes sellise töö tasuta ära teevad.

Demineerimiskeskusel puudub teavitustöö korraldamiseks ka eraldi eelarve. Suureks abiks on siinkohal USA valitsus kes on meenete ja elektroonilise riistvara eraldamisega loonud selleks tingimused ja võimalused. Sellest aga sageli ei piisa. Vaja on lisaks ka inimesi, aega ja raha. Kuna riiklikud ohutusalased eesmärgid on seatud peamiselt uppumissurmade ja liikluses- ning tulekahjus hukkunute arvu vähendamisele, siis on käesoleva töö koostamisel jäänud autorile mulje, et plahvatustes hukkunute ja vigastatute väike arv ei mahu raamidesse mida otsustajad peaksid oluliseks.

1.3.1 Teavitustöö kava

Teavitustöö kava koostamisel on mõeldud peamiselt sellele, et kõik oluline saaks öeldud ja jõuaks koolitusel osalejateni aga samas ka sellele, et koolitus ei veniks liiga pikaks ja ei muutuks osalejatele igavaks. Oluline on see, et koolitusel ei tekiks informatsiooni ülekküllust ja selletõttu ei suuda koolitatavad tähtsaid punkte meelde jätta. Samuti võiks arvestada sellega, et inimestel on erinevad mäluliigid, näiteks emotsionaalne mälu (Bachmann, Maruste 2003:145).

Järgnevalt toob autor välja Lääne-Eesti pommigrupis kasutusel oleva „Demineerimisalase teavitustöö kava kuuendale klassile“ olulisemad punktid ja kirjeldab, mida nende punktide all lastele selgitatakse:

- Ajalugu: selle punkti all räägitakse lastele, miks leitakse Eestis igal aastal niipalju lahingumoona, mis ajastust need põhiliselt pärinevad, milliste ajalooliste sündmuste tagajärjel need maapinda sattunud on ja miks leitakse mõnedes piirkondades rohkem lahingumoona, kui teistes.
- Plahvatus: antakse ülevaade sellest, missuguseid erinevaid plahvatuse liike on olemas, mis ohud plahvatusega kaasnevad, ehk siis millest plahvatus koosneb ja sellest kui suur purustusjõud on juba mõnel grammil lõhkeainel.
- Pürotehnika: räägitakse, kui oluline on kasutada pürotehnikat ainult kasutusjuhendis ettenähtud eesmärkidel ja viisil, ning et ka erinevad pürotehnilised tooted võivad olla väga ohtlikud.

- Püssirohi: on üks lihtsamini kättesaadav lõhkematerjali liik ja tihti arvatakse, et see ei ole väga ohtlik, kuid see arvamus on ekslik. Suitsuta püssirohi võib pikka aega seistes muutuda sama ohtlikuks, kui lõhkeainegi.
- Lõhkeaine: lõhkeaineid võib leida väga erineval kujul ja kogustes, tihti ei suuda ka spetsialistid ilma spetsiaalse testrita kindlaks teha , kas tegemist on lõhkematerjaliga või ei ole.
- Lahingumoon: selgitatakse, et lahingumoon on loodud selleks, et hävitada tehnikat, rajatisi ja inimelusid ning, et ka aastakümneid maa sees seisnuna võib see siiski lõpuks vale käitlemise korral oma eesmärgi täita. Näidatakse pilte ja näidiseid, milliseid lõhkekehasid on olemas ja kuidas võiks ära tunda lõhkekeha. Lõhkekeha plahvatusega ei kaasne ainult vali kärgatus, vaid lendab ka kilde, mille algkiirendus on kordi suurem , kui püssikuulil.
- Kodukeemia: on viimasel ajal kõige rohkem õnnetusi põhjustanud plahvatuse liik; ei tasu arvata, et kui aine on igast poest kättesaadav, siis on ta ohutu; võib kasutada ainult ettenähtud korras ja eesmärkidel.
- Õnnetused: tuuakse palju näiteid, kus pealtnäha ohutu asjake võib põhjustada suuri purustusi või vigastusi; näidatakse pilte plahvatuste tagajärgedest.
- Pommiähvardus: räägitakse sellest, kui palju ressursse raiskab üks nalja pärast tehtud pommiähvardus; kuipalju pommiähvarduste tegijatest tänapäeval tabatakse ja mis neid ees võib oodata; näited.
- Täiendava info hankimise võimalused: antakse teada, kuskohast võib leida informatsiooni plahvatusohu ja ohutu käitumise kohta sellistel puhkudel.
- Juhised plahvatusohtliku eseme leiu korral: antakse konkreetsed juhised, mis on ka järgnevalt välja toodud. (Lääne-Eesti pommigrupi teavitustöö kava 2005)

Juhised plahvatusohtliku eseme leiu korral, mis on kirjas ka Päästeameti kodulehel:

- Ära puuduta leidu
- Ära kasuta lahtist tuld leiu lähedal!
- Eemaldu ohtlikust kohast!
- Informeeri leiust Häirekeskust telefonil 112!
- Teavita teisi läheduses viibijaid võimalikust ohust!
- Võimalusel piira ala ja tähista ohu olemasolu!
- Märgista leiukoht!

- Leitud lõhkematerjal tuleb üle anda leiukohal!
- Ole abijõududele telefoniteel kättesaadav!
- Ära sisene piirdelindiga või muul viisil tähistatud ohualasse!
- Kui sa omad leiu kohta infot edasta see korrakaitsjatele. (Oled teadlik, kelle valduses lõhkematerjal on või oli.). (Lõhkeaine … 08.12.2008)

Pommiohust, lõhkeaine ja lahingumoona leiust teavita Häirekeskust telefonil 112. Selleks, et hinnata ohtusid ja vajadusel edastada sündmuskohale juhtnööre:

- Kirjelda leidu, mille te leidsite. Kirjelda millise kujuga leid on: ligikaudne pikkus, läbimõõt jne. Kas nägite eseme küljes detaile nagu juhtmed, patareid jms.
- Teates kajasta ka kuidas te eseme leidsite. Kaevetööde teostamisel, juhusliku möödujana, keegi tõi selle või muu põhjus. Võimalusel teavitage, kas eset on liigutatud.
- Anna ülevaade, mitu eset leidsite. Kas tegu on üksikleiuga või on esemeid mitu? Kas leitud esemed on sarnased?
- Edasta leiu täpne asukoht. Alusta täpsest aadressist ja lõpeta konkreetse asukohaga: põld, kapp, 2 korruse elektrikapp jne. Kui aadressi andmine on keeruline siis määrake kohtumispaik, et edasi juba spetsialistid leiukohale juhatada.
- Kirjeldage leiukohta. Kas leiu või leiukoha läheduses viibib inimesi? Asub leid hoonestatud alal jne?
- Edastage kindlasti enda nimi ja kontaktandmed! Vajadusel võetakse sinuga täiendavalt ühendust, et saada täpsustusi või edastada täiendavaid käitumisjuhiseid. (Lõhkeaine … 08.12.2008)

Kõik avastatud lõhkekehad jaotatakse nende ohtlikkuse järgi kahte kategooriasse:

- I kategooriasse kuuluvad lõhkekehad, mis on tundlikud mehaanilistele mõjudele. Siia kuuluvad granaadid, miinid, mürsud, miinipilduja miinid, pommid, raketid ja torpeedod, mis on välja tulistatud või alla heidetud või on nende sütik saanud mõjutada mõnel muul moel;
- II kategooriasse kuuluvad lõhkekehad, mis ei saa tavalistes tingimustes plahvatada (näiteks ilma sütikuta või mõjutamata sütikuga lahingumoon). (Demineerimiskeskuse õppematerjal)

Kõik avastatud lõhkekehad kuuluvad esialgu I kategooriasse kuni nende ohtlikkuseastme määramiseni. Tundmatu konstruktsiooni ja/või sütikuga lõhkekeha kuulub I kategooriasse. (Demineerimiskeskuse õppematerjal)

1.3.2 Sihtgrupid

Kuni aastani 2010 on olnud demineerimisalase teavitustöö ainukeseks konkreetseks sihtgrupiks kuuenda klassi õpilased Päästeameti ennetusprogrammi KEAT raames. Väljaspool selle programmi raame teostatud demineerimisalane teavitustöö on toimunud huviliste tellimusel.

Autori arvates oleks esmatähtis Päästeameti ja demineerimiskeskuse poolt ära otsustada, kes hakkab aktiivselt tegelema demineerimisalase teavitustööga. Kui sobivaim variant on leitud, saaks hakata konkreetsemaid tegevuskavasid arendama. Määrata ära konkreetsed sihtgrupid ja ette valmistada igale sihtgrupile sobiv teavitustöö kava. Selles töös on välja toodud autori poolsed arvamused ja ettepanekud, mis kindlasti ei kattu täielikult Päästeameti poolsete seisukohtadega.

2009 aasta seisuga on lisandunud oluliste demineerimisalaste teavitustöö teemade hulka „Koolide käitumine äkkrünnaku korral“. Lõhkematerjal ja pürotehnika ning nende võimalik seotus äkkrünnakuga. (Kooli tegevus...2009)

Kiire ja hästi planeeritud tegutsemine kooli personali poolt on võti, kuidas tulemuslikult ja kiiresti lahendada potentsiaalset vägivalla situatsiooni (School Shooting...2009 välja otsitud 22.03.2010).

Järgnevalt pakub autor välja demineerimisalase teavitustöö potentsiaalsed sihtgrupid, eeldades teavitustöö organiseerijate ja läbiviijate olemasolu:

- Haridus- ja teadusasutused. See on kõige suurem ja olulisem sihtgrupp, kui arvestada punktis 1.2 (käesolev töö lk 10) välja toodud andmeid haridus- ja teadusasutustes toimunud demineerimisalaste intsidentide kohta. See sihtgrupp tuleb omakorda laste vanust arvestades, jagada väiksemateks rühmadeks. Selle

sihtgrupi teavitustöö kavasse tuleb lisada uue teemana ka kooliõpilaste käitumine äkkrünnaku korral.

- Haridus- ja teadusasutuste õpetajad. Selle grupi teavitustöö teemad oleks järgmised: käitumine pommiähvarduse korral, käitumine pommikahtluse korral, käitumine plahvatuse korral ja käitumine äkkrünnaku korral.
- „Harrastus arheoloogid“. Selle sihtgrupi juures on oluline arvestada, et on kahte sorti inimesi, need kes on seaduse kuulekad ja võivad vahel teadmatusest valesti käituda ning on teine grupp inimesi, kes teadlikult ei täida seadusi. Selle sihtgrupi tegevus ja vahel ka tegevusetus on demineerijatele kõige suuremaks probleemiks. Lõhkekehad kaevatakse maa seest välja ja jäetakse siis lihtsalt leiukohta vedelema, kuigi ainuõige tegevus oleks lõhkekehade leiust Häirekeskust teavitada. Kuid on ka selliseid inimesi, kes võtavad lõhkekehad endaga kaasa ja see on juba väga ohtlik ning seadusega karistatav tegevus. KarS § 414 järgi lõhkeaine ebaseadusliku valmistamise, valdamise, soetamise, üleandmise, turustamise või muu ebaseadusliku käitlemise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega (KarS, 06.06.2001).

  Selle grupi juures on iseloomulikuks tunnuseks see, et peetakse ennast suurteks asjatundjateks. Ei ole harvad juhused, kui hakatakse isegi vana roostes lahingumoona demonteerima. „Miks juhtub selliste inimestega tihti õnnetusi aga sellepärast, et nad on nii pädevad.“ (Becker 2001:42).
- Koostööpartnerid teistest operatiivstruktuuridest. See sihtgrupp on demineerimistööde teostamise seisukohast kõige olulisem. Selle sihtgrupi teavitamise vajadusest kirjutatakse täpsemalt punktis 1.5 (käesolev töö lk 21).
- Asutused ja ettevõtted kellele on tehtud pommiähvardus või need, kes kardavad, et neile võidakse pommiähvardus teha. Seega põhiteemaks oleks käitumine pommiähvarduse korral.
- Erinevate valdkondade töölised, kes oma töö käigus võivad suure tõenäosusega leida plahvatusohtlikke esemeid (kopajuhid, teetöölised, kalurid, metsamehed jne). Selgitada kuidas oleks õige käituda ohtliku leiu puhul.
- Inimesed, kes elavad piirkonnas, kus sageli leitakse plahvatusohtlikke esemeid. Peamine põhjus on vanemate mure laste pärast. On oluline selgitada nii lastele, kui nende vanematele õiget käitumist plahvatusohtliku eseme leiu

korral. Soovitada lastevanematel aeg-ajalt lastele meelde tuletada, milline on õige tegevus ohtliku eseme leiu korral.

1.4 Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava

Järgnevalt toob autor välja punktid „Põhikooli ja gümnaasiumi riiklikust õppekavast“, mis seostuvad demineerimisalase teavitustööga. Kas neid punkte on piisavalt või mitte ei ole selle töö teema, küll aga on selle töö teema see, kes peaks õpilaste nende nõuetega vastavusse viimise eest hea seisma. Nõuded riiklikus õppekavas on siiski välja mõeldud selleks, et neid nõudeid ka täidetakse. Kas piisab sellest, kui õpetajad koolis nendest teemadest räägivad või oleks vaja nendest teemadest kooli rääkima spetsialisti?

Punktid „Põhikooli ja gümnaasiumi riiklikust õppekavast“, mida võib seostada demineerimisalase teavitustöö vajadusega.

Läbiva teema turvalisus käsitlemisega taotletakse, et õpilane:
- õpib ennetama ja vältima ohuolukorda sattumist;
- õpib käituma ja tegutsema võimalikus ohuolukorras;
- õpib tundma ohuallikate olemust ja võimalikku tekkemehhanismi;
- teadvustab seaduste vajalikkust turvalisuse korraldamisel ning seaduste täitmise tähtsust; teab, et seaduste rikkumisele järgneb vastutusele võtmine (Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava, 25.01.2002) (edaspidi: Põhikooli... 25.01.2002)

Kujundatavad pädevused kooliastmeti:

3. klassi lõpetaja:
- teab hädaabi numbrit, oskab ohust teatada;
- teab, kuidas koolis teavitatakse ohust, kooli väljapääsude asukohti, oskab hoonest evakueeruda;
- teab mürgistest ainetest ja kiirgusohtudest, oskab neid vältida;
- oskab käituda tundmatute asjadega;
- teab lõhkekehadega kaasnevaid ohte, oskab õigesti käituda lõhkekeha leiu korral;

- teab, et pommiähvarduse tegemine on kuritegu;
- mõistab, et igaüks vastutab ise oma käitumise eest (Põhikooli... 25.01.2002).

6. klassi lõpetaja:
- oskab aidata ohtu sattunud inimesi, nii et oleks tagatud iseenda ohutus;
- tunneb enamlevinud ohtlike ainete ja kiirguse toimet tervisele;
- teeb vahet looduslike ja tehiskiirgusallikate vahel, tunneb rahvusvahelist kiirgusohumärki;
- teab olmekemikaalide mõju inimorganismile;
- teab pommiähvardusega kaasneda võivat reaalset ohtu, oskab käituda pommiähvarduse korral koolis või mõnes muus ühiskondlikus asutuses;
- teab pommiähvarduse tegemisega kaasnevast vastutusest;
- teab pürotehniliste vahendite kasutamisega kaasnevast võimalikust ohust (Põhikooli... 25.01.2002).

Põhikooli lõpetaja:

- oskab ohtlike ainetega kokkupuutumisel end kaitsta nende tervist kahjustava toime eest;
- teab, kuidas käituda suurõnnetuse korral;
- teab ioniseeriva kiirguse mõju elusorganismidele, selle kasutusalasid; tunneb ioniseeriva kiirguse eest kaitsmise meetodeid;
- oskab tegutseda õnnetuse korral (Põhikooli... 25.01.2002).

Gümnaasiumi lõpetaja:
- laiendab ja süvendab põhikoolis omandatud teadmisi, õpib hindama ohuteguri suurust, teadvustab õnnetuse ahelreaktsiooni võimalikkuse;
- teadvustab, et ohutusnõuete täitmine vähendab hädaolukorra tekke tõenäosust ja suurendab turvalisust;
- väärtustab inimese tervist ja elukeskkonda, õpib õigesti hindama võimalikke ohtusid, oskab hädaolukorda sattudes rakendada oma teoreetilisi teadmisi;
- teab ohtlike ainete tähistuse põhimõtteid;
- teab suurõnnetuste korral rakendatavaid meetmeid;
- teab kiirguse kasutusalasid meditsiinis, tööstuses jm, erinevust looduslikest ja

tehisallikatest saadavate kiirgusdooside vahel, inimorganismi kiirguskahjustusi (Põhikooli... 25.01.2002).

1.5 Koostöö teiste operatiivstruktuuridega

Selleks, et demineerimistööd Eestis probleemideta sujuks on väga oluline erinevate operatiivstruktuuride omavaheline koostöö. Demineerimistööde juht on demineerimisalaste sündmuste puhul ka päästetööde juhiks. Sellepärast on demineerijad huvitatud, et nende koostööpartnerid teaksid juba aegsasti, mis ülesanded neid demineerimisalase sündmuse puhul võivad ees oodata. Selleks oleks vaja koostööpartneritele koostada erinevate sündmuste jaoks juhendid ja need ka asjaosalistele lahti seletada. Eelkõige on see vajalik juhuks, kui demineerijad esimesena sündmuskohale ei jõua.

On olnud juhuseid, kui demineerijad sündmuskohale jõudes avastavad, et päästjad või politseinikud on: avanud kahtlase paki, liigutanud väga halvas seisus lõhkekeha, rikkunud pärast plahvatust mõne olulise asitõendi jne. Loomulikult ei tehta selliseid asju pahatahtlikult, vaid teadmatusest. Sellepärast, et niisuguseid asju ei juhtuks on demineerimisalasel teavitustööl tähtis osa kanda.

Demineerijad vajavad oma töös teiste operatiivstruktuuride abi veel järgmistel asjaoludel:

- suure koguse lõhkematerjali veol saatmiseks ja turvamiseks,
- demineerimistöödel ala piiramiseks,
- demineerimistöödel tuleohu vältimiseks,
- demineerimistööde tegemisel liikluse ümberkorraldamiseks ja sulgemiseks,
- demineerimistöödel esmaabi valmiduse tagamiseks,
- demineerimistöödel ohualast inimeste evakueerimiseks.

2. UURINGU METODOLOOGIA, VALIM JA TULEMUSED

Käesoleva töö jaoks õpilastele koostatud ankeetküsitluse (edaspidi: küsitlus 1) eesmärgiks on saada teada, kas põhikooli lõpetanud oskavad õigesti käituda plahvatusohtlikus olukorras ja kui oluliseks nad selle laadseid teadmisi peavad. Demineerijatele mõeldud ankeetküsitluse (edaspidi: küsitlus 2) eesmärgiks on saada teada, mida arvavad demineerijad demineerimisalase teavitustöö korraldusest ja vajadusest Eestis. Intervjuu eesmärgiks on saada teada Lääne-Eesti Päästekeskuse ennetustöö büroo juhataja arvamus selle kohta, kas selle büroo ametnikud saaksid hakkama demineerimisalase teavitustöö korraldamise ja läbiviimisega.

2.1 Uuringu metoodika

Uurimismeetodina kasutati töö autori poolt koostatud kahte küsimustikku, millest ühele vastasid Lääne-Eesti regiooni gümnaasiumite kümnendate klasside õpilased ja teisele demineerimiskeskuse Lääne-Eesti pommigrupi demineerijad. Gümnaasiumi õpilased said küsimustele vastata interneti keskkonnas LimeSurvey ning demineerijad paberkandjal olevale küsimustikule. Interneti keskkonna kasutamist võib põhjendada sellega, et ankeetküsitlust kasutades on võimalik saada informatsiooni võimalikult paljudelt õpilastelt, see aitab kokku hoida aega ja arvestades teema tundlikkusega (lõhkematerjalidega seotud juhtumid), saab vastajatele tagada täieliku anonüümsuse, mida ei oleks suudetud tagada e-posti teel tehtud küsitluse puhul. Vastuseid on võimalik mõõta ja võrrelda ning välja tuua olulist informatsiooni õpilaste teadmistest ja seisukohtadest plahvatusohuga seotud teemadel. Oluliseks võib pidada seda, et uuringu tulemusi saab numbriliselt väljendada, mis annab omakorda võimaluse tulemuste üldistamiseks. Paberkandjal läbiviidud küsimustiku eeliseks saab pidada antud olukorras seda, et demineerijatel oli võimalus valikuliselt vastata ka avatud vastustele, mis oli mõnede küsimuste puhul oluline.

Interneti keskkonnas läbiviidud küsitluse küsimustik koosneb kahekümnest küsimusest ja lisaks pidi iga vastaja märkima ära, kas tegemist on mehe või naisega. Küsitluse kaudu soovis töö autor saada õpilaste käest arvamust teavitustöö vajadusest ning ülevaadet nende kokkupuudetest plahvatusohtlike esemete, -ainete ja lõhkematerjalidega. Lääne-Eesti pommigrupi demineerijatele läbiviidud küsitlus koosnes seitsmeteistkümnest küsimusest, mille kaudu soovis autor saada ülevaadet demineerimispersonali arvamusest regionaalsel tasandil.

Küsitlused viidi läbi ajavahemikul 15. jaanuar – 27. veebruar 2010 aastal. LimeSurvey lingi saatis töö autor sihtgrupile e-kirjas. Kokku said küsimustiku kolmekümne üheksa keskkooli ja gümnaasiumi 10. klassi õpilased. Tagastatud ankeetidest olid analüüsimiseks kasutatavad ning andmestik on moodustatud 409 õpilase antud vastustest. Küsitlus oli õpilastele anonüümne ja vabatahtlik ning sellele oli nõus vastama 26,42% ankeedi saanutest.

2.2 Valim

Küsitluse 1 valimi moodustasid Lääne-Eesti regiooni territooriumil asuvate 39 keskkooli ja gümnaasiumi 1548 kümnenda klassi õpilast. Küsimustele vastas1548 õpilasest 409, kellest 45% olid mehed ja 55% naised. Valimisse võeti Lääne-Eesti regiooni koolid põhjusel, et töö autor töötab Lääne-Eesti pommigrupis ja seetõttu huvitas teda eelkõige tema tööpiirkonnas õppivate õpilaste arvamused ja teadmised. Lääne-Eesti regiooni koolid võeti valimisse veel seepärast, et üle-eestiline küsitlus oleks töö mahu nii suureks ajanud, et selle töö raames oleks küsitlust väga keeruline analüüsida olnud. Küsitluse 2 valimi moodustasid Lääne-Eesti pommigrupi 13 demineerijat. Küsitlusele vastasid kõik 13 demineerijat, kellest üks oli naine ja 12 mehed. Kuna küsitluse1 valim oli Lääne-Eesti regioonist, siis otsustas autor ka küsitluse 2 valimi võtta samast regioonist. Intervjuu valimiks oli Lääne-Eesti Päästekeskuse ennetustöö büroo juhataja samuti regionaalsetel kaalutlustel. Päästekeskuse ennetustöö büroo juhataja võeti valimisse põhjusel, et temalt sooviti eksperthinnangut selle kohta, kas demineerimisalase teavitustöö teostamise ja organiseerimisega saaks hakkama tema juhitav büroo.

2.3 Küsitluse tulemused

Toetudes töö autori läbiviidud küsitlusele, saab ankeedi täitnute vastuste alusel anda ülevaate 2010 aasta Lääne-Eesti regiooni kümnendate klasside õpilaste arvamustest ning nägemustest.

Küsimustele 1-3: kes teeb Eestis demineerimistöid; mis telefoninumbril peaks helistama plahvatusohtliku eseme leiu korral ja mis asutus vastab telefoninumbril 112, kõigile kolmele küsimusele vastas õigesti 47,2% (193) vastanutest. Küsimuste 4-5 ja 8 vastused on toodud välja järgnevas tabelis.

Tabel 2. Küsimuste 4-5 ja 8 tulemused.

KÜSIMUSED	JAH	EI
4) Kas olete kunagi leidnud mõne lõhkekeha?	13,45% (55)	86,55% (354)
5) Kas mõni Teie tuttav on leidnud lõhkekeha?	49,39% (202)	50,61% (207)
8) Kas keegi Teie tuttavatest on üritanud käepäraste vahenditega tekitada pauku, plahvatust, valgussähvatust, vms?	83,13% (340)	16,87% (69)

Küllaltki üllatuslik oli õpilaste vastus küsimusele (küsimus 6), kui tõenäoliseks peetakse võimalust ootamatult kokku puutuda lõhkekehaga (vt joonis nr 2 lk 25). Vastanutest 72% (293) pidas seda võimalikuks, 20% (82) ei pidanud võimalikuks, kuna nende arvates on lõhkekehi vähe ning 8% (34) ei pidanud võimalikuks, kuna satub harva metsa.

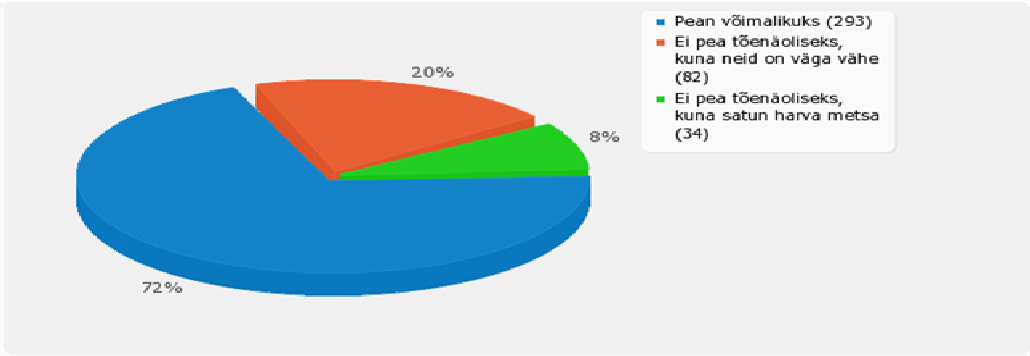

Joonis. 2 Küsimuse number 6 diagramm.

Küsimusele 7, kas olete ise kunagi üritanud käepäraste vahenditega tekitada pauku või plahvatust, vastas jaatavalt 24% (54) naissoost vastajaid ja 76% (144) meessoost vastajaid. Eitavalt vastas siis 76% (167) naissoost vastajaid ja 24% (44) meessoost vastajaid.

Küsimusele 9, kas Teie ise või keegi Teie tuttavatest on paugu või plahvatuse tekitamise käigus viga saanud, vastas eitavalt 59% (111) meestest ja 72% (159) naistest. On kergesti vigastada saanud tuttavaid 32% (60) meestest ja 20% (44) naistest. On raskesti vigastada saanud 4% (7) meestest ja 7% (15) naistest. Mina ise olen vigastada saanud 5% (10) meestest ja 1% (3) naistest.

Küsimusele 10, kas on lihtne leida juhtnööre paugu, plahvatuse vms. tegemiseks, vastas jaatavalt 65% (264); eitavalt 1% (5) ja öelda ei osanud 34% (140).

Küsimusele 11, kuskohast on Teie arvates kõige lihtsam leida infot paugu, plahvatuse vms. tekitamiseks, vastasid eelmisele küsimusele jaatavalt vastanud õpilased järgnevalt: internetist 85% (225); sõpradelt 11% (30); raamatutest-ajakirjadest 2% (5) ja televisioonist 2% (4).

Küsimusele 12, kas Teile on käidud koolis rääkimas plahvatusohust, vastas jaatavalt 11% (47); eitavalt 81% (330); on käidud aga tahaksin sellest teemast rohkem teada vastas 8% (32) õpilastest.

Küsimus 13. Oma teadmisi, käitumiseks lõhkekeha leiu korral või kokkupuutel plahvatusohtlike esemete ja –ainetega, pidas piisavaks 28%(104) vastanutest, samas pidas oma teadmisi puudulikuks samuti 28% ankeedi täitnutest. Oma teadmiste täiendamist antud valdkonnas pidas oluliseks 44% (162). (vt joonis nr 3 lk 26)

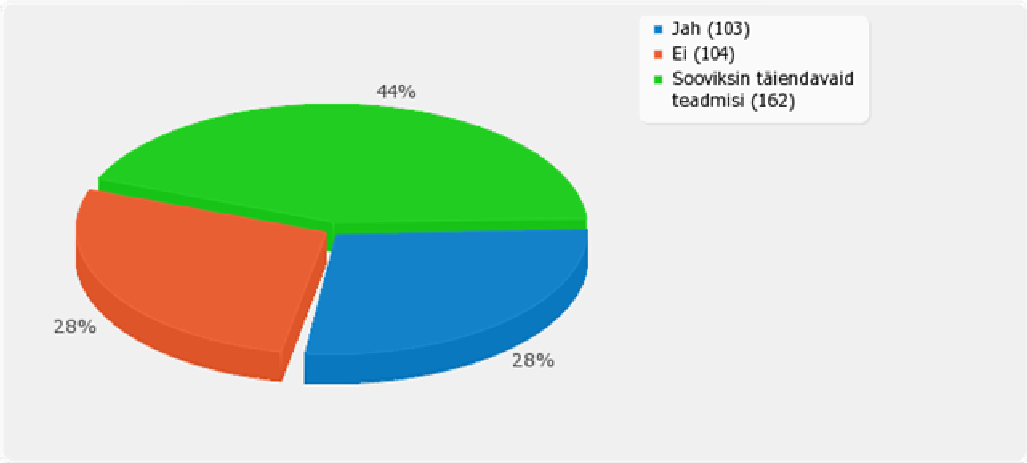

Joonis. 3 Küsimuse number 13 diagramm

Küsimusele 14, kust pärinevad Teie teadmised plahvatusega kaasnevatest ohtudest, vastas 1/3 meediast; 1/3 internetist ja ülejäänud 1/3 moodustasid vanemad, kool ja muud üritused.

Küsimusele 15, kas Teie hinnangul oleks vaja õpilastele teadmisi ohutust käitumisest kokkupuutel plahvatusohtlike esemetega või selle leiu korral, vastas jaatavalt 89% (365); eitavalt 2% (7) ja oluliseks ei pidanud seda 9% (37).

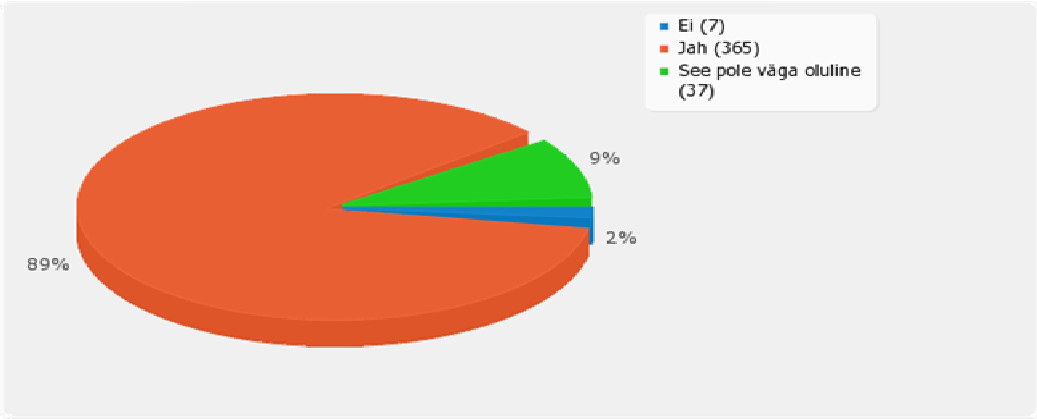

Joonis. 4 Küsimuse number 15 diagramm

Õpilastele esitati küsimus (küsimus 16), kes nende arvates peaks koolides rääkima plahvatusohust. Vastuse variandi, et plahvatusohust peaks rääkima spetsialist, kes ise tegeleb igapäevaselt plahvatusohu likvideerimisega ja plahvatusohtlike esemete hävitamisega, valis 359 vastanud, see teeb 88%. Vastuse variandile, et plahvatusohust

võiks rääkida oma kooli õpetaja vastas 2%(8) ja et seda võiks teha koolitaja, kellele antakse spetsialistide poolt ette kava mille järgi rääkida, vastas 10%(42).

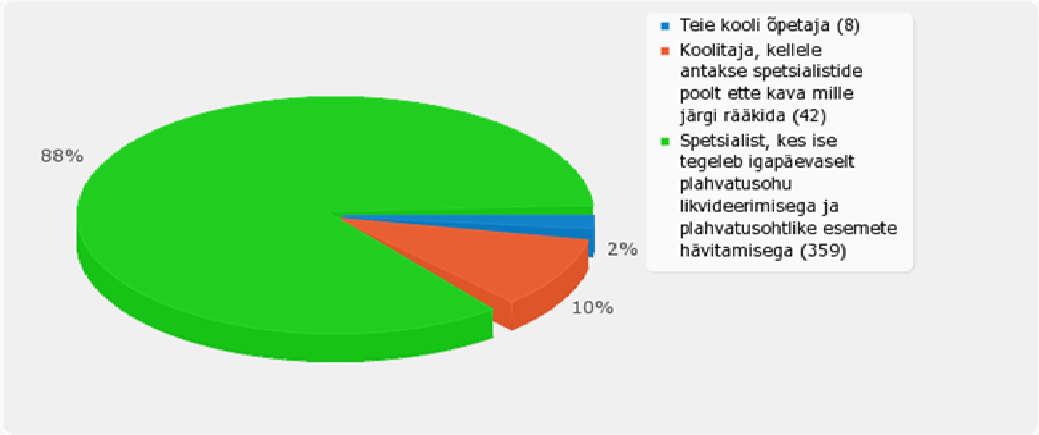

Joonis. 5 Küsimuse number 16 diagramm

Küsimusele 17, kas Teie arvates peaks koolitaja plahvatusohust rääkides õpilastele näitama fotosid plahvatuse tagajärjel inimestele tekkinud vigastustest, vastas 11% (46) eitavalt ja 89% (363) jaatavalt.

Küsimusele 18, kas teate mis karistus võib järgneda pommiähvarduse tegemise eest, arvas 93% (379) et rahatrahv ja-või vabadusekaotus ning 7% (30) pakkus teisi variante.

Küsimusele 19, kui suur protsent pommiähvarduse tegijatest Teie arvates tabatakse, vastati ühest äärmusest teiseni. Kõige rohkem pakuti varianti 61-80% 24% (100); 41-60% arvas 22% (90) vastanutest.

Küsimusele 20, kas peate tõenäoliseks, et Teie koolile võidakse teha pommiähvardus, võib toimuda koolitulistamine või plahvatus, sellist võimalust välistas 26% (105); vähe tõenäoliseks pidas seda võimalust 66% (268) ja väga tõenäoliseks pidas sellist võimalust 8% (34) vastanutest. Kuna sellist olukorda peetakse üldiselt vähe tõenäoliseks, siis võib arvata, et suure tõenäosusega ei osata ka sellises situatsioonis arukalt käituda.

Küsitlusest demineerijatele selgus, et 69% vastanutest hindas demineerimisalase teavitustöö korraldust Eestis rahuldavaks ja 31% halvaks, heaks ega väga heaks ei hinnanud seda keegi.

93% vastanutest arvas, et demineerimisalane teavitustöö vajaks ümberkorraldusi. Kõik küsitluses osalejad pidasid oluliseks elanikkonna teadlikkuse tõstmist lõhkematerjaliga seotud ohtudest.

31% vastanutest arvas, et nad saaksid teavitustöö läbiviimisega hakkama, 15% arvas, et nad ei ole selle töö jaoks sobivad ja 54% polnud endas kindlad.

69% vastanutest on nõus tegelema teavitustööga vabast ajast lisatasu eest, 31% oleks sedda tööd nõus tegema töö ajast.

Kõik vastajad on oma tööd tehes kokku puutunud inimestega, kes ülehindavad enda teadmisi lõhkematerjaliga käitlemisel.

Vastanute keskmine tööstaaz demineerijana on 6,2 aastat.

Intervjuust Lääne-Eesti Päästekeskuse ennetustöö büroo juhatajaga selgus, et bürool oleks olemas inimressurss ja vahendid demineerimisalase teavitustöö organiseerimiseks ja läbiviimiseks aga praeguse ettevalmistusega nad seda tööd täies mahus kindlasti enda kanda ei võtaks. Intervjueeritava arvates ei võetaks nende büroo ametnikke nii tõsiselt, kui spetsialiste, kes igapäevaselt demineerimisega tegelevad. Intervjuust selgub veel, et ennetustöö büroo ametnikud ei tunne ennast kindlalt demineerimisalastele spetsiifilistele küsimustele vastates. Lääne-Eesti Päästekeskuse ennetustöö büroo on valmis igakülgseks koostööks demineerimisalase teavitustöö organiseerimiseks ja läbiviimiseks aga teavitustöö otsese läbiviijana nähakse siiski demineerijaid.

3. DEMINEERIMISALASE TEAVITUSTÖÖ PERSPEKTIIVID

Selles peatükis pakub autor välja potensiaalsed võimalused, kes võiks hakata tegelema demineerimisalase teavitustööga. Tuuakse välja erinevate variantide plussid ja miinused ning analüüsitakse nende sobivust. Samuti pakub autor selles peatükis välja võimalikud lahendused järgmistele küsimustele:

- millised võiks olla demineerimisalase teavitustöö arengusuunad
- millised võimalused on demineerimisalase teavitustöö arendamiseks

3.1 Kodanikuühenduste kaasamine

Selle töö koostamise ajal on Eestis üleüldine situatsioon selline, et praktiliselt kõikides valdkondades, üritatakse kaasata vabatahtlikke ja kodanikuühendusi. Riigikaitses osalevad vabatahtlikult kaitseliitlased. Riigi sisekorra kaitsmisel osalevad abipolitseinikud ja vabatahtlikest moodustatud turvaühingud, samuti kodanike aktiivsusel baseeruv „naabrivalve süsteem“. Meditsiini valdkonnas on selliseks organisatsiooniks „Punane rist“. Pääste valdkonnas on suunitlus selline, et väiksemaid komandosid tahetakse asendada abikomandodega, ehk siis vabatahtlikest kodanikest moodustatud komandodega. Samuti on sõlmimisel lepingud abikomandode rajamiseks piirkondadesse, kus kutselised komandod jäävad liiga kaugele. Abikomandode eelis kutseliste komandode ees on see, et abikomandode päästjatele makstakse ainult tehtud töö eest aga mitte väljakutse ootamise eest. Miinuseks aga on sündmuskohale jõudmise pikk aeg võrreldes kutseliste komandodega. Pääste valdkonnas on loodud ka erinevaid mittetulundusühinguid mitmesuguste koolituste läbiviimiseks ja teenuste osutamiseks. Nende MTÜ-de tegevuse eelduseks on see, et koolitusi viivad läbi ja teenuseid osutavad vastava väljaõppe saanud ja omal alal pädevad inimesed.

Võibolla oleks siit mõistlik eeskuju võtta ka demineerimisalase teavitustöö organiseerimiseks ja läbiviimiseks.

3.2 Demineerimiskeskuse teavitusalane töökorraldus

Vajadus muuta demineerimisalane teavitustöö süsteemseks ja ülevaatlikumaks väljendub nii küsitlustulemustest, kui ka intervjuudest. Probleemide peamiseks sõlmpunktiks kogu tegevuse korraldamisel demineerimiskeskuse poolt on olnud personali vähesus. Demineerimiskeskuse pommigruppide täituvus võimaldab napilt katta ära üksnes operatiivväljakutsed ja sellega seonduvad koolitused ja muud tegevused ning teavitustööga seotud ülesanded kaetakse antud juhul tasustamata tundide arvelt ja vabast ajast. Selline olukord aga ei võimalda kindlustunnet koostööpartneritele ega sihtgruppidele. Töö autori hinnangul on olukorra lahenduseks demineerimiskeskuse isikkoosseisu suurendamine määral, mis võimaldab tegeleda teavitustööga tasustatud töötundide arvelt. Kuna demineerimiskeskus oma organisatsioonilise kuuluvusega on tihedalt seotud pääste valdkonnaga, siis üheks võimalikuks lahenduseks on kindlasti ka koostöö suurendamine päästekeskuse ennetustöö bürooga, sellisele lahendusele viitab ka intervjuu Lääne-Eesti Päästekeskuse ennetustöö büroo juhatajaga, kelle hinnangul võiksid ennetustöötajad korraldada kogu organisatoorse poole ning teavitustöö otseseks läbiviimiseks kaasatakse demineerimistöö spetsialist. Vajadusele viia teavitustöö läbi valdkonna spetsialisti poolt viitab ka õpilastelt saadud tagasiside, 89% õpilastest ootab teavitustöö läbiviimist, selle ala spetsialistilt.

3.3 Demineerimisalase teavitustöö potentsiaalsed läbiviijad

Autori arvates võiks olla potentsiaalsed demineerimisalase teavitustöö organiseerijad ja läbiviijad järgmised:

- mittetulundus ühingud
- Päästeameti ennetusosakond
- demineerimiskeskuse poolt palgatav teavitustöö instruktor(id)
- regionaalsed pommigrupid

Järgmistes punktides analüüsib autor nende sobivust demineerimisalase teavitustöö teostamiseks, toob välja erinevate variantide plussid ja miinused ning selgitab selle põhjal välja tema arvates sobivamad kandidaadid antud ülesande täitmiseks.

3.3.1 Mittetulundusühingud

Mittetulundusühing on isikute vabatahtlik ühendus, mille eesmärgiks või põhitegevuseks ei või olla majandustegevuse kaudu tulu saamine. Mittetulundusühingu tulu võib kasutada üksnes põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks. Mittetulundusühing ei või jaotada kasumit oma liikmete vahel. (Mittetulundusühingute seadus, 6.06.1996)

Selleks, et MTÜ saaks organiseerida ja läbiviija demineerimisalase teavitustöö koolitusi, peab sellel olema demineerimiskeskusega kooskõlastatud teavitustöö kava. Samuti peaks demineerimiskeskus heaks kiitma need isikud, kes hakkavad tegelema demineerimisalase teavitustööga. Seda põhjusel, et MTÜ võivad moodustada suvalised inimesed tänavalt ja neil on õigus demineerimisalase teavitustöö teenust pakkuda, aga kas nad ka selleks pädevad on, seda peaks juba demineerimiskeskus otsustama. Seda otsust saab langetada järgmiste näitajate põhjal:

- mis koolitusi ja kursuseid on kandidaat läbinud?
- kas kandidaat omab praktilisi kogemusi demineerimises ja sellega kaasnevatest ohtudest?
- kas kandidaat omab koolitusalaseid kogemusi ja omadusi?

Kuna demineerimisalane teavitustöö hõlmab väga erinevaid sihtgruppe, siis peaks selle läbiviija omama väga suuri teadmisi ja kogemustepagasit sellel alal. MTÜ puhul on positiivne see, et teavitustöö jaoks vajaminevad vahendid ei peaks tulema ainult Päästeametist, vaid oleks võimalik raha taotleda ka kõikvõimalikest fondidest.

3.3.2 Päästekeskuse ennetustöö büroo

Ennetustöö büroo:

- päästealase ennetustöö riikliku tegevuskava ning piirkondlike riskide alusel ennetustöö planeerimine ja koordineerimine;

- Päästekeskuse struktuuriüksuste ennetusalase tegevuse koordineerimine ja nõustamine
- ennetustööks vajaliku informatsiooni kogumine ja analüüsimine ning vajalike juhend- ja õppematerjalide ettevalmistamine;
- tulekahjude tekkepõhjuste analüüsimine ning andmete kasutamine ennetustöö tegevussuundade määramiseks;
- ennetus- ja teavituskampaaniate korraldamine;
- ennetustööalase koostöövõrgustiku arendamine ning ennetustööalase koostöö korraldamine teiste asutuste, ettevõtjate ning mittetulundusühingute ja sihtasutustega, kohalike omavalitsustega ja maavalitsustega;
- huvialaringide tegevuse koordineerimine;
- järelevalve teostamine ennetustöö üle regioonis;
- maakonna päästeosakondade ennetustööalase tegevuse korraldamine. (Lääne-Eesti Päästekeskuse kriisireguleerimisbüroo, ennetustöö büroo ja avalike suhete büroo põhimäärus, kinnitatud Päästekeskuse direktori käskkirjaga 08.05.2006)

Päästekeskuse ennetustöö büroo puhul on suureks plussiks see, et selle büroo põhiülesannete hulka kuuluvad praktiliselt kõik samad kohustused, mida peaks tegema demineerimisalase teavitustöö organiseerimisel ja läbiviimisel. Seega saaks kindlasti päästekeskuse ennetustöö büroo ametnikud hakkama demineerimisalase teavitustöö korraldamisega ja tõenäoliselt saaks nad hakkama ka koolitamisega aga seda ainult juhul, kui nad saavad koolitada kindla kava järgi. Kindlasti tekib aga koolitusel osalejatel küsimusi, millele nad sooviks vastuseid saada. Kas koolitaja, kes ei oma demineerimisalast väljaõpet ega ka praktilisi kogemusi sel alal, suudaks nendele küsimustele adekvaatselt vastata? Autori arvamus on, et spetsiifilistele demineerimisvaldkonda puudutavatele küsimustele ennetustöö büroo ametnik vastata ei oska, samal arvamusel on ka Lääne-Eesti Päästekeskuse ennetustöö büroo juhataja (Raidvere, intervjuu 18.01.2010).

Ennetustöö büroo puhul on positiivne see, et ennetustöö jaoks on Päästeameti eelarves olemas vahendid. Kui saaks ühendada päästeala ennetustöö ja demineerimisalase teavitustöö, oleks see riigile kokkuvõttes kindlasti odavam, kui neid kahte valdkonda eraldi teostada.

3.3.3 Demineerimiskeskuse palgatavad teavitustöö instruktorid

Kuna sellist ametikohta nagu demineerimisalase teavitustöö instruktor demineerimiskeskuses ei ole, siis ei oska täpselt öelda, millised oleks selle ametniku põhilised ülesanded aga ilmselt peaks need olema analoogsed ennetustöö büroo ülesannetega. Sellise ametikoha loomine nõuaks aga muudatust demineerimiskeskuse struktuuris ja sel juhul peaks demineerimisalase teavitustöö instruktor hakkama tööle igas regionaalses pommigrupis. See tähendaks aga igakuiseid suuri väljaminekuid palgafondist. Demineerimiskeskuse teavitustöö instruktor saaks kindlasti hakkama regiooni teavitustöö organiseerimisega aga koolituste läbiviimiseks oleks väga hea kahe koolitaja olemasolu. Peamine põhjus selleks on see, et koolitusele minnes on vaja kaasa võtta palju erinevaid näidiseid, mida ei saa jätta järelvalveta. Need esemed on küll ohutud aga nende valedesse kätesse sattumine võib põhjustada pahandusi ja pommigrupile uusi väljakutseid. Samuti on vaja abi esitluste ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

3.3.4 Võimalike teavitustöö teostajate plussid ja miinused

Tabel 3. Võimalike teavitustöö teostajate plussid ja miinused

	Positiivsed argumendid	Negatiivsed argumendid
Päästekeskuse ennetustöö büroo.	Suur organiseerimis kogemus; suhtlemis oskus; on olemas vahendid; asuvad igas regioonis.	Ei võeta nii tõsiselt, kui eriala spetsialiste; jäädakse hätta küsimustele vastamisega.
Pommigrupid.	Spetsialistid; asuvad igas regioonis; teavad piirkondlikke ohte.	Puuduvad vahendid; pole operatiivtöö kõrvalt aega; kõik spetsialistid ei ole koolitajad; motivatsiooni puudus.
Demineerimiskeskuse teavitustöö spetsialist.	Koolitaja ja spetsialist ühes.	Ühest inimesest Eesti peale ei piisa; lisavahendid spetsialisti palkamiseks ja teavitustöö läbiviimiseks.
Mittetulundusühingud, mis koosnevad eriala spetsialistidest.	Spetsialistid ja koolitajad ühes; rahastamine osaliselt projektidest; DEKile vähem lisakohustusi; motivatsioon.	Osaline teavitustöö rahastamine riigi poolt.

4. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD

Võrreldes demineerimiskeskuse hukkunute ja vigastatute statistikat tulekahjude-, uppunute- ja liiklusõnnetustes hukkunute ja vigastatute arvuga tõuseb esile küsimus, kas demineerimisalase teavitustööga tegelemine ja sellele panustamine on vajalik ja otstarbekas? On mõistetav, et ressursid korraldatakse vahendite nappuse korral vastavalt olulisuse printsiibile ümber. Selline lähenemine on põhjendatud, ent autori hinnangul on vajalik plahvatuse- ja lõhkematerjalidega seotud ohtude kõrvaldamist vaadata laiemalt. Elanikkonna oskusliku käitumine võimaldab lisaks otsese ohu vähendamisele kõrvaldada käibelt ka ebaseaduslik lõhkematerjal mis arvestades piiride avatust võib liikuda ka naaberriikide kuritegelikku maailma.

Eesti on olnud mitmete sõdade toimumis paigaks ning olukord suuremates lahingupiirkondades on endiselt halb. Nagu näitavad ka uurimustööst saadud tulemused, siis suur probleem on ka noorukitega, kes mingil põhjusel ise korraldavad plahvatust, pauku vms. mõistmata millised võivad olla tagajärjed eksimuse korral.

Uurimustööst saadud tulemuste põhjal leiab autor, et demineerimisalane ennetustöö ei pruugi olla esmatähtis ent võimaluste piires peaks sellega siiski süstemaatiliselt tegelema, et hiljem ei peaks tegelema põhjuste ja tagajärgedega. Selleks aga on vajalik muuta olemasolev tegutsemisjoon konkreetsemaks ning süsteemsemaks. Olukord, kus põhirõhk on asetatud isiklikule initsiatiivile ja vabatahtlikkusele ei võimalda tegevuse korraldajatele ega sihtgrupile kindlust, et saadakse kvaliteetset ja läbimõeldud teenust.

Peamise võimalusena oleks täiendava personali kaasamine demineerimiskeskusesse ning leida võimalus teavitustööga tegelejate tasustamiseks. Päästekeskuste ennetustööbürool on olemas personal ja teadmised kogu teavitustöö korraldamiseks. Paraku loengu läbiviijana soovitakse näha just valdkonna spetsialisti.

Teiseks võimalikuks suunaks oleks kindlasti ka teavitustöö andmine vabatahtlike organisatsioonile mille liikmed on elukutselised demineerijad kes igapäevaselt tegelevad vastava valdkonnaga ning omavad ka teadmiste edastamiseks vajalikke teadmisi. Selline koostöölepingutega seotud organisatsioon annab koostööpartneritele kindluse, et planeeritud üritus saab toimuma ning kokkulepitud tegevused tehtud. Projektipõhine tegevus võimaldaks organisatsioonil hankida täiendavaid vahendeid nii erinevatest fondidest kui ka sponsor ettevõtetest ning kogu tegevusega toimetaks motiveeritud meeskond.

KOKKUVÕTE

Lõputöö teema muudab aktuaalseks jätkuvalt suur arv sõjaaegse lahingumoona leide Eestis. Ülemaailmselt liigub tõusvas joones kodukeemia baasil toimunud plahvatuste ja õnnetuste arv, mis on ka Eestis suureks probleemiks muutunud. Samuti vajadus jagada koolidele juhtnööre, võimaliku pommiohuga seotud intsidendi korral, ohutuks käitumiseks.

Lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas selle teemaga on vaja senisest aktiivsemalt ja organiseeritumalt tegeleda ning kes sellega Eestis tegelema peaks. Samuti oli eesmärgiks olukorra analüüsi ja uuringute põhjal saadud tulemustest teha järeldused ja nende alusel pakkuda võimalikke lahendusi demineerimisalase teavitustöö süsteemsemaks muutmisel.

Uurimistöö valmis 3 osas ja kasutati 3 erinevat uurimismeetodit: ankeetküsitlus interneti keskkonnas, mis viidi läbi Lääne-Eesti regiooni koolides; ankeetküsitlus paberkandjal, mis viidi läbi Lääne-Eesti pommigrupi demineerijate seas ja intervjuu, mis tehti Lääne-Eesti Päästekeskuse ennetustöö büroo juhatajaga.

Lõputöö tulemusena on toodud välja peamised probleemid demineerimisalase teavitustöö organiseerimisel ja läbiviimisel. Analüüsi ja erinevate küsitluste põhjal on välja selgitatud, et demineerimisalase teavitustööga on vaja Eestis aktiivselt ja süsteemselt tegeleda ning teavitustööd peaks läbiviima selle ala spetsialist ehk siis demineerija. Lõputöö tulemusena on pakutud välja ettepanekud ja võimalikud lahendused, mis autori arvates peaks kaasa aitama demineerimisalase teavitustöö süsteemseks ja efektiivseks muutmisel.

SUMMARY

This thesis is on "The Prospects for mine clearance and awareness-raising analysis of the western region of Estonia." The author of this thesis is Armo Adler, a student at the Rescue College, and will consist of 51 pages, includes five figures, three tables and three indexes. The work is based on 21 source references, written in Estonian and the foreign language summary in English.

This thesis covers the still large number of unexploded ordnance discoveries in Estonia, while the world is ascending into a homeland security mode based on explosions and accidents; a major problem in Estonia. The topic also addresses the need to address schools and students in awareness and safe behavior. This thesis is aimed at determining whether these issues are needed and more actively engage by an organization, and who should deal with it. The purpose was also to analyze the situation and the results obtained from studies done on the basis of these findings, and offer possible solutions to systematically change communication for ordnance clearance.

The research was prepared in three parts, and also used three different methods: A questionnaire survey online conducted in Western-Estonian region schools, a questionnaire survey distributed by the Western Regional Bomb Group, and an interview performed by the president of the Estonian Rescue Prevention Office.

This thesis is the result of primary problems in organizing and carrying out awareness training for unexploded ordnance. Various polls generated from analysis established that unexploded ordnance clearance in Estonia requires active and systematic communication in educational institutions, and should be performed by qualified Explosive Ordnance Disposal instructors. The thesis is a result of the proposals and suggested possible solutions from the author's point of view, and should contribute to a more effective awareness training program.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Bachmann, T., Maruste, R. 2003. Psühholoogia alused. Tallinn kirjastus Ilo

Becker, G. 2001. Kuidas tajuda ohtu [The Gift of Fear Survival Signals That Protect Us From Violence]. Tõlge eesti keelde: E.Väli. Varrak. (Originaal on publitseeritud Little, Brown and Company 1997)

Butterworth, G. ja Harris, M. 2002. Arengupsühholoogia alused [Principles of Developmental Psychology]. Tõlge eesti keelde: K.Mägi. Tartu Ülikooli Kirjastus. (Originaal on publitseeritud Lawrence Erlbaum Associates Ltd 1994)

Cooper, D.; Wilburn, R.; Ehrlich, J.; Welles, W. L.; Stemmons, S.; Gunnells, L.; Horton, D. K.; Kaye, W. E. Injuries Associated with ***Homemade*** Fireworks --- Selected States, 1993-2004. Morbidity & Mortality Weekly Report, 7/2/2004. Ebscohost kodulehelt http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=35&hid=14&sid=1314ee9c-9252-48a6-a31f-b74dd27e37eb%40sessionmgr13 välja otsitud 22.03.2010.

Demineerimiskeskuse põhimäärus. Vastu võetud Päästeameti peadirektori 16. jaanuari 2008 käskkirjaga nr 6

Demineerimiskeskuse õppematerjal - asutusesiseseks kasutamiseks

Karistuseadustik 6.06.2001., jõustunud 1.09.2002.-RT I 2002, 44, 284...RT I 2010, 11, 54

Koolide tegevus äkkrünnaku korral. 2009. Juhendmaterjal

Laaniste, P., Ojala, T. 2010. Päästeseaduse kommenteeritud väljaanne. Siseministeerium. Välja otsitud 06.05.2010.

Lõhkeaine ja lahingumoona leid http://www.rescue.ee/424

Lõhkematerjali seadus 24.03.2004., jõustunud 1.05.2004.-RT I 2006, 14, 112...RT I 2009, 69, 464

Luuk, A., Tulviste, P. 2006. Motiivid ja vajadused. Raamatus „Psühholoogia gümnaasiumile“ (Toim. J. Allik ja M. Rauk). (lk 162-176). Tartu Ülikooli Kirjastus

Mittetulundusühingute seadus 6.06.1996., jõustunud 1.10.1996.-RT I 1998, 36/37, 552...RT I 2010, 9, 41

Poland, S. 2009, District Administration *School Shooting* Threat**.** Ebscohost kodulehelt http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=68&hid=14&sid=1314ee9c-9252-48a6-a31f-b74dd27e37eb%40sessionmgr13 välja otsitud 22.03.2010.

Põhikooli ja gümnaasiumi riiklik õppekava 25.01.2002, jõustunud 01.09.2002.-RT I 2002, 20, 116...RT I 2007, 61, 392

Päästeameti poolt demineerimistöödeks kasutatava lõhkematerjali soetamise, hoidmise, veo, kasutamise ja arvutamise kord RTL 2004, 114, 1789

Päästeameti põhimäärus. Vastu võetud siseministri määrusega 11.04.2006, jõustunud 1.05.2006.-RTL 2007, 17, 268...2009, 99, 1474

Päästeseadus 23.03.1994, jõustunud 24.04.1994-RT I 1994, 28, 424

Raidvere, K. Intrevjuu Lääne-Eesti Päästekeskuse ennetustöö büroo juhatajaga, teemal „demineerimisalane teavitustöö“, Pärnu, 18.01.2010

Siseministeeriumi valitsemisala arengukava 2011-2014. Vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega nr 302, 13.12.2005. Välja otsitud 12.04.2010

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Tabel 1. - Koondaruanne ajavahemikul 01.01.1992 - 31.12.2009; lk 10

Tabel 2. - Küsimuste 4-6 tulemused; lk 24

Tabel 3. - Võimalike teavitustöö teostajate plussid ja miinused; lk 32

Joonis1. - Demineerimiskeskuse jaotumine regioonide kaupa; lk 9

Joonis 2. - Küsimuse number 6 diagramm; lk 24

Joonis 3. – Küsimuse number 13 diagramm; lk 26

Joonis 4. – Küsimuse number 15 diagramm; lk 26

Joonis 5. – Küsimuse number 16 diagramm; lk 27

LISA 1. Küsimustik 10 klassidele.

Kas oled mees... Kas oled naine...

1) Kes korraldab ja teeb Eestis demineerimistöid?
   a. Politsei- ja Piirivalveamet
   b. Kaitsevägi
   c. Päästeamet

2) Millisele telefoninumbrile helistad plahvatusohtliku eseme (lahingumoona) leiu korral?
   a. 112
   b. 110
   c. 911

3) Mis asutus vastab telefoninumbrile 112 ?
   a. Politsei- ja Piirivalveamet
   b. Häirekeskus
   c. Kiirabi
   d. Päästeamet

4) Kas olete kunagi leidnud mõne lõhkekeha?
   a. Jah
   b. Ei

5) Kas mõni Teie tuttav on leidnud lõhkekeha?
   a. Jah
   b. Ei

6) Kas peate tõenäoliseks, et võite kunagi ootamatult kokku puutuda lõhkekehaga?
   a. Pean võimalikuks
   b. Ei pea tõenäoliseks, kuna neid on väga vähe
   c. Ei pea tõenäoliseks, kuna satun harva metsa

7) Kas olete kunagi ise üritanud käepäraste vahenditega tekitada pauku, plahvatust, valgussähvatust, vms?
   a. Jah

b. Ei

8) Kas keegi Teie tuttavatest on üritanud käepäraste vahenditega tekitada pauku, plahvatust, valgussähvatust, vms?
   a. Jah
   b. Ei

9) Kas Teie ise või keegi Teie tuttavatest on paugu, plahvatuse, valgussähvatuse vms. tekitamise käigus vigastada saanud?
   a. Ei
   b. Jah on kergelt vigastada saanud
   c. Jah on raskesti vigastada saanud
   d. Jah, mina ise olen kergelt vigastada saanud
   e. Jah, mina ise olen raskelt vigastada saanud

10) Kas on lihtne leida juhtnööre paugu,plahvatuse, valgussähvatuse vms. tegemiseks?
   a. Jah on (internetist, sõpradelt, vms)
   b. Ei ole
   c. Ei oska öelda

11) Kuskohast saab Teie arvates kõige rohkem infot paugu, plahvatuse, valgussähvatuse vms tekitamise kohta?
   a. Internetist
   b. Televisioonist
   c. Sõpradelt
   d. Raamatutest, ajakirjadest

12) Kas Teile on koolis käidud rääkimas plahvatusohust
   a. Jah
   b. Ei
   c. On käidud aga arvan, et võiksin sellest teemast rohkem teada

13) Kas arvad, et omad piisavalt teadmisi ohutuks käitumiseks lõhkekeha leiu korral või kokkupuutel plahvatusohtlike esemete- ja ainetega.
   a. Jah
   b. Ei
   c. Sooviksin täiendavaid teadmisi

14) Kust pärinevad Teie teadmised plahvatusega kaasnevatest ohtudest? (võib ära märkida rohkem kui ühe variandi)
   a. Vanematelt
   b. Meediast
   c. Koolist

d. Internetist
e. Muudelt kampaaniatelt või üritustelt

15) Kas Teie hinnangul oleks õpilastele tarvis teadmisi ohutust käitumisest kokkupuutel plahvatusohtliku esemega või selle leiu korral?
a. Ei.
b. Jah.
c. See pole väga oluline

16) Kes Teie arvates peaks õpilastele plahvatusohust rääkima?
a. Teie kooli õpetaja
b. Koolitaja, kellele antakse spetsialistide poolt ette kava mille järgi rääkida
c. Spetsialist, kes ise tegeleb igapäevaselt plahvatusohu likvideerimisega ja plahvatusohtlike esemete hävitamisega

17) Kas Teie arvates peaks koolitaja plahvatusohust rääkides õpilastele näitama fotosid, plahvatuse tagajärjel inimestele tekkinud vigastustest? (võib ära märkida rohkem, kui ühe variandi)
a. Ei, õpilased ei tohiks näha, mis tagajärgi võib põhjustada hooletu ümberkäimine plahvatusohtlike esmete- ja ainetega
b. Ei, kuna see võib õpilasi traumeerida
c. Jah peaks, kuna see jääks õpilastele meelde ja sunniks neid ettevaatusele
d. Jah peaks, kuna arvan, et see avaldaks ka minule mõju, plahvatusohtlikest esemetest eemale hoidmiseks

18) Kas teate mis karistus võib järgneda pommiähvarduse tegemise eest?
a. Ühiskondlik-kasulik töö
b. Koduarest
c. Rahatrahv ja-või vabadusekaotus
d. Erikooli saatmine

19) Kui suur % pommiähvarduste tegijatest Teie arvates tabatakse?
a. 1-20%
b. 21-40%
c. 41-60%
d. 61-80%
e. 81-100%

20) Kas peate täenäoliseks, et Teie koolile võidakse teha pommiähvardus, võib toimuda koolitulistamine, organiseeritakse plahvatust vms.?
a. Ei pea tõenäoliseks
b. Pean vähe tõenäoliseks
c. Pean väga tõenäoliseks
d. Eestis selliseid asju ei juhtu

LISA 2. Küsimustik demineerijatele

1) Kuidas hindad demineerimisalase teavitustöö korraldust Eestis?
   a) Väga heaks
   b) Heaks
   c) Rahuldavaks
   d) Halvaks
   e) Väga halvaks
2) Kas demineerimisalane teavitustöö vajaks ümberkorraldust?
   a) Jah
   b) Osaliselt
   c) Ei
3) Kas Teie hinnangul on regiooniti demineerimisalase teavitustöö korraldus üles ehitatud ühtsete põhimõtete alustel?
   a) Jah
   b) Peaaegu
   c) Ei oska öelda
   d) Ei
4) Kas Teie hinnangul peaks kõigis regioonides olema demineerimisalane teavitustöö üles ehitatud ühtsetel alustel
   a) Jah
   b) Ei oska öelda
   c) Ei
5) Kui oluliseks pead elanikkonna teadlikuse tõstmist, lõhkematerjaliga seotud ohtudest?
   a) Väga oluliseks
   b) Pean oluliseks
   c) Ei pea oluliseks

6) Kuidas hindad opertiivteenistuste käitumisoskust demineerimisalase sündmuse korral?

   a) Väga heaks

   b) Heaks

   c) Rahuldavaks

   d) Halvaks

   e) Väga halvaks

7) Kes Teie arvates peaks tegelema demineerimisalase teavitustööga?

   a. Päästekeskuse ennetustöö büroo

   b. Demineerimiskeskuse koolitusspetsialist

   c. Pommigrupid

   d. Kodanikuühendus (demineerimisinstruktori tunnistust omavad)

   e. .....(kirjuta ise/ettepanek)

8) Kas Te saaksite enda hinnangul hakkama demineerimisalase teavitustöö läbiviimisega koolides (loengu läbiviimine)?

   a. Jah

   b. Võibolla

   c. Ei

9) Millistel tingimustel olete valmis tegelema demineerimisalase teavitustööga?

   a. Vabast ajast (missioonitundest, tasuta)

   b. Tööajast

   c. Vabast ajast lisatasu eest

10) Kui oluliseks pead demineerimisalasel teavitustööl šokeeriva õppematerjali kasutamist?

   a. Väga oluliseks

   b. Pean oluliseks

   c. Ei pea oluliseks

11) Kuidas hindad elanikkonna käitumisoskust lõhkematerjali leiu korral?

   a. Väga heaks

b. Heaks

c. Rahuldavaks

d. Halvaks

e. Väga halvaks

12) Kas olete oma tööd tehes puutunud kokku inimestega, kes uudishimu tõttu tekitavad ohtlikke olukordi ja segavad operatiivtalituste tööd?

a. Tihti

b. Mõnikord

c. Harva

d. Mitte kunagi

13) Kas olete puutunud kokku inimestega kes ülehindavad oma lõhkematerjali käitlemisega seotud teadmisi?

a. Tihti

b. Mõnikord

c. Harva

d. Mitte kunagi

14) Kas olete kunagi (enne praegust ametit) ohtu arvestamata kemikaalide, püssirohu, vms pauku teinud. Pannes teadmatusest ohtu nii enda kui ka ümbritsevate isikute elu ja tervise?

a. Jah

b. Ei

15) Kas keegi Teie tuttavatest on kemikaalide, püssirohu, vms tekitatud plahvatuse tõttu saanud vigastada (seotud eelmise küsimusega)?

a. Jah

b. Ei tea

c. Ei

16) Kas Teie arvates on lihtne leida internetist juhendeid plahvatuse korraldamiseks?

a. Väga lihtne

b. On lihtne

c. Ei ole lihtne

d. Väga keeruline

17) Kui kaua oled töötanud demineerijana?

Olen demineerijana töötanud.....aastat.

LISA 3. Intervjuu ennetustöö büroo juhatajaga

Märkus: kõik küsimused on vastatud lähtudes Lääne-Eesti Päästekeskuse ennetustöötajatest.
Ja kõik vastused on Kristi Raidvere personaalne arvamus.

1. Kas Teie hinnangul on ennetustööbüroo personal pädev viima läbi demineerimisalast teavitustööd?

Lääne-Eesti Päästekeskuse ennetustöötajad on saanud kaks aastat tagasi Lääne-Eesti Pommigrupilt ühe päevase demineerimisalase koolituse (mis sisaldas teooriat ja näitlike õpetusi). Aasta tagasi koolitati (halva tasemega) samal teemal ka Väike-Maarja päästekoolis.
Ennetajate nö. pädevuse määrab ära pädevuse definitsioon. Kui me mõtleme pädevuse all teavitustööd avalikel üritustel, koolides õpilastele jm ning teemal: mida teha/mida mitte, kui oled leidnud lõhkekeha ja et pommiähvardused on karistatavad ning muu üldine- siis jah ennetajad on pädevad, seda tegema.
Kui aga pädeva demineerimisalase teavitustöö alla mõeldakse, täpsemaid koolitusi ja infojagamist- on see siis seotud lahingumoona iseärasustest, demineerijate igapäeva tööd ja karistusseadustiku, käitumist koolis pommiähvarduse korral- siis ennetajad ei ole pädevad, tegema demineerimisalast teavitustööd.

2. Kas demineerimisalane tevitustöö vajaks Teie hinnangul ümberkorraldusi? Kui jah, siis kuidas?

Kindlasti vajaks. Praeguses demineerimiskeskuste tööülesannetes on kirjas vaid tegutsemine tagajärgedega. Samas kui vaadata demineerimisväljakutsete statistikast aastast 2006, siis hukkunuid on 3 ja vigastatuid 37- need numbrid näitavad, et on olemas probleem millega tuleb tegelda enne, kui see muutub tagajärjeks mida demineerijad likvideerima peavad hakkama.

Demineerimisalase teavitustöö juhtimise ja organiseerimise võiks tagada Päästeameti ennetustöö osakond, kuhu on juba eelarveliselt sisse arvestatud lisaressurss vastava teenuse osutamiseks. Bürool on kogemused ja oskused- neid tuleks ära kasutada. Kuid teavitustöö sisendid peavad siiski tulema demineerimiskeskustelt. Teisiti minu arvates, ei ole võimalik üle- eestiliselt demineerimisalast teavitustööd koordineerida ja eest vedada.

3. Kes peaks Teie hinnangul tegelema demineerimisalase teavitustööga?

Arvan, demineerimisalase teavitustööga peaksid tegelema paljud. Ühest vastust, siin ei ole.

Päästeameti ennetustöö büroo peaks haldama jaotusmaterjale, õppefilme, pressi ja muid tegevusi. Üldist informatsiooni võib ja peaks jagama maakonna ennetaja, nemad saavad jagada näitlike õppematerjale ja teisi infokandjaid. Personalile mõeldud koolitusi peaksid läbi viima siiski oma ala spetsialistid.

Ning avalikel üritustel peaksid väljas käima siiski dem. keskused- et levitada ise oma infot ja näidata tehnikat ja õppematerjale. Kuid leian, et selleks, et dem. keskuse töötajad saaksid ise oma tööd tutvustada elanikele tuleb kas: keskustesse inimesi juurde võtta tööle või tasustada lisatunnid.

Päästealases ennetustöös kaasame palju vabatahtlike tuletõrjujaid koolitustel ja avalikel üritustel. Paratamatult koolitustel ja avalikel üritustel on suurimaks tõmbenumbriks tehnika – ilma selleta inimesi ligi „meelitada“ on keeruline. Vabatahtlike tasustatakse vastavalt teenusele.

Hea oleks kasutada sama metoodikat ka demineerijate vabaühenduste peal, kuid kuna demineerimisalane tehnika on väga spetsiifiline ja kallis, siis paraku nende kaasamine ilma vahenditeta pole otstarbekas. Ning pole arvestatud ka rahasid nende kaasamiseks. Probleemiks on ka pakutava teenuse kirjeldus ning hinnavahemik. Ning paraku on läbi plahvatuste hukkunuid liiga vähe, et selle teemaga tõsisemalt tõsisemalt tegelema hakataks.

4. Millised võiksid olla ettepanekud demineerimisalase teavitustöö paremaks (efektiivsemaks) korraldamiseks?

Usun, et rääkisin palju asju eelmiste punktide all lahti.

Kuid olles kokkupuutunud demineerimisalase ennetustööga ja selle pahupoolega, siis kõik peaks alguse saama demineerijatest- tahe teha oma valdkonna ennetavat tööd. Selline mõteviis peaks olema ühte üle-eesti ja eelkõige peab see tahe olema juhtides. Ilma selleta, ei hakka see süsteem kunagi tööle. Selle juurutamine aga võtab aega ja pole lihtne.